

ПРО ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНУ АСИМІЛЯЦІЮ ІСПАНСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

А.Б. Юнацька

Під впливом лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів мова постійно змінюється, в першу чергу, за рахунок власних ресурсів, а також внаслідок безперервних мовних контактів. Вивчення особливостей і характеру мовних контактів та їх наслідків було актуальним протягом всієї історії мовознавства і не перестає цікавити як вітчизняних, так і закордонних лінгвістів. Американський варіант англійської мови (далі АВ) представляє особливий інтерес для вивчення процесів запозичення внаслідок мультикультуралізму у Сполучених Штатах, що сприяє інтенсифікації мовних контактів та міжмовної інтерференції.

Історичні причини призвели до того, що особливе місце серед етнічно-мовних меншостей, що мешкають у США, займають носії іспанської мови (*Hispanics* або *Latinos*). Внаслідок дії соціально-історичних чинників (іспанська колонізація, міграції носіїв іспанської мови до Сполучених Штатів, тощо), відбувалась постійна взаємодія АВ з іспанською мовою. З одного боку, АВ знаходився у контакті з галісійським варіантом іспанської мови у період іспанської колонізації XVI-XVII ст. та під час міграції з Іспанії у XIX столітті. З іншого боку, на нього впливали ті різновиди іспанської мови, якими представлені колишні країни-колонії Латинської Америки. Такі процеси зумовили взаємну інтерференцію обох мовних систем, а одним з наслідків цієї інтерференції стали лексичні запозичення з іспанської мови, які значно збагатили АВ.

Як свідчать дослідження мовознавців, кількість іспанських запозичень в англійській мові Сполучених Штатів становить понад тисячу одиниць [1]. Раніше іспанські запозичення в АВ розглядалися з точки зору частотності їх використання, належності до тематичних груп, етимології, певних проблем асиміляції [1; 2]. У той же час, питання їх лексико-семантичної асиміляції в АВ було вивчено недостатньо, зокрема, поза увагою лінгвістів залишились ті фактори, що сприяли семантичним змінам у запозиченій лексиці.

На наш погляд, проблемі асиміляції іспанських запозичень в АВ, варто приділити більш уваги, тому що цей процес був зумовлений важливими екстралінгвістичними факторами та характеризується деякими особливостями, яких не спостерігається у процесах засвоєння запозичень з інших мов.

Метою даної статті є розкриття чинників, механізмів, напрямів та показників лексико-семантичної еволюції іспанських запозичень в АВ, тобто особливу увагу буде приділено лексичним одиницям, що були семантично засвоєні у системі АВ та піддалися трансформаціям щодо їх внутрішнього наповнення. Нами було проаналізовано близько 500 лексичних одиниць, які були запозичені з галісійського варіанту іспанської мови, мексиканського та інших латиноамериканських варіантів іспанської мови.

У нашому дослідженні ми поділяємо іспанські запозичення на асимільовані та частково асимільовані. Ті іспанізми, які у процесі інтеграції адаптувалися до норм вимови АВ, але зберегли власну семантику, складають окрему групу, частково (як правило, фонетично), асимільованих одиниць. Більшість таких слів належить до тематичних груп “Їжа та напої” і “Флора та фауна”, наприклад, блюда та напої: *tortilla, adobo, cuchifrito, churrasco, taco, tamale, amontillado, gazpacho, chorizo, pina colada*, рослини та риби: *mescal, guayule, camalote, guasa, coronado, sapo, cabazon*. Ми вважаємо, що статус цих слів в АВ зумовлений тим, що, наприклад, деякі поняття не мали аналогів і проникали до його мовної системи, як нові поняття, зокрема, іспанські та мексиканські блюда, що готуються за особливими рецептами. Ті лексичні одиниці, що були “специфічно іспанськими”, не були повністю засвоєні в АВ, а фактор новизни та екзотичності впливав на те, що ці слова залишились у статусі варваризмів та їх запозичення заповнило лакуни у мові-реципієнті. Більшість названих рослин та риб (*mescal, guayule, camalote, guasa, coronado, sapo, cabazon*) ростуть та живуть як у Латинській Америці, так і у США, але ще у колоніальний період отримали мексиканські, кубинські, пуерто-ріканські та інші назви.

Ознакою остаточного засвоєння запозичення є його лексико-семантична асиміляція [3]. Ті лексичні одиниці, які входять у другу групу асимільованих запозичень пройшли цей рівень засвоєння в АВ та набули здібності змінювати власну семантику. Лексико-семантичні модифікації відбувалися, як правило, з тими іспанізмами, які позначали вже відомі у АВ поняття, тобто, запозичувалося слово, його певне значення, як мовний матеріал, а не поняття, що позначає нове для мови-реципієнта явище. Цей факт, а також важливі соціально-історичні чинники, сприяли зміні та переосмисленню значень запозичених одиниць. Саме ця група, яка представлена асимільованими запозиченнями, розглядається у статті.

Дослідження лінгвістів свідчать про те, що 16 % всіх іспанських запозичень змінили власну семантику в процесі асиміляції в АВ [2, 232]. Згідно з результатами наших спостережень лексико-семантичне переосмислення іспанізмів в АВ здебільшого представлене звуженням та розширенням значення, а також його переносом на метонімічній та метафоричній основі. Крім того, у багатьох випадках зміни у денотації можуть супроводжуватися змінами оціночної конотації, зокрема, детеріорацією значення слова.

Звуження значення спостерігається набагато частіше, ніж його розширення, однак дослідження у цьому напрямку показують, що випадки конкретизації значення також нечисленні. Варто визначити, що важливими можна вважати саме якісні характеристики, притаманні цьому процесу, що протікав відповідно певній логіці.

Значення іменника *barrio*, що в іспанській мові позначає “район або квартал міста”, в АВ було звужено до значення “латиноамериканський квартал”, що виглядає як процес, зумовлений дією соціально-історичних чинників [4; 5; 6]. Певні квартали США справді населені “латинос” і назва *barrio* є адекватною демографічній ситуації у них. Крім того, поняття “квартал” та “район” для АВ вже не були новими та відбивались у відповідних номінаціях. Аналогічно було конкретизовано значення іспанського іменника *pueblo*, що позначає “селище” в іспанській мові та в АВ має значення “індіанське селище” [4; 5]. Той факт, що індіанці мешкали у

селищах, а один з індіанських народів мексиканці називають саме *pueblo*, відіграв, на наш погляд, ключову роль у даному переосмисленні, крім того, засоби для номінації поняття “селище” в АВ вже існують. Іспанська лексема *fogon* позначає “костер, вогонь та камінне вогнище” [4; 8], а в АВ її значення перетворилося на “камінне вогнище у кутку приміщення”. Ми розглядаємо зазначену модифікацію як приклад звуження значення, оскільки, на нашу думку, це переосмислення пов'язане з характерними рисами індіанської та “іспано-американської” архітектури південно-західних Сполучених Штатів, де камін розташовувався саме у кутку приміщення [5].

Іменник *gringo* в мексиканському варіанті іспанської мови має значення а) “іноземець, що не розмовляє іспанською”, б) “невизначене та неграмотне мовлення, тарабарщина”. В АВ слово набуло значення “англієць, американець”, причому цим іменником користуються, як правило, “іспано-американці” [7]. З одного боку, зрозуміло, що історично склалося так, що білі американці не володіли або погано володіли іспанською мовою. У зв'язку з цим, іменник із зазначеним внутрішнім наповненням може слугувати найменуванням саме для цих суб'єктів. Крім того, слово *gringo* має негативну оціночну конотацію, що, на нашу думку, зумовлено стереотипним та презирливим ставленням іспано-американців до білих американців. Негативну конотацію, яка присутня в етимона у його другому значенні, було збережено і у зміненому значенні слова, що сприяло саме такої конкретизації запозичення.

Іспанська імперативна конструкція *vamos* “ходімо” була піддана фонологічно-граматичній та графічній модифікації та у АВ набула форму дієслова *to vamoose* у значенні “поспішати”, часто використовується в імперативі [7]. Якщо в іспанській мові дана конструкція позначає дію, яка повинна бути виконана одразу, а в АВ вже існують декілька виразів, що позначають “ходімо” (наприклад, *let's go*), то досить зрозумілим є набуття нового відтінку значення. “Поспішати” передбачає “робити що-небудь не чекаючи, одразу”, а оскільки вираз “ходімо” лише імплікує певний поспіх, в цілому, ми розглядаємо дане переосмислення як звуження значення.

Щодо генералізації значення, то, згідно з нашими спостереженнями, це найрідший випадок з усіх можливих трансформацій на лексико-семантичному рівні. Ми вважаємо, що це можна пояснити тим, що зовнішні чинники переважно впливали на загальне уявлення про будь-яке поняття, під їх впливом значення слова конкретизувалось або було перенесено на інший об'єкт.

Розширення значення, на наш погляд, могло мати місце, наприклад, якщо слово з нейтральним значенням змінювало свою коннотативну характеристику. В іспанській мові іменник *gazapo* (в АВ це фонологічно-графічна альтерація *gazabo*) має значення “хитрий чоловік”. В АВ ця одиниця виступає еквівалентом слова *gyu* та має негативну конотацію [7]. Важко стверджувати, що “хитрий” є негативною характеристикою. Але, беручи до уваги презирливе ставлення білих американців до мексиканців та припускаючи, що, зокрема, “хитрість” мексиканця та латиноамериканця взагалі викликає негативні емоції у білого американця, можна пояснити причини модифікації цього іспанізму.

В іспанській мові слово *bracero* має значення “землекоп, чорнороб”, а в АВ слово набуло, з одного боку, більш конкретного, значення “робітник-мексиканець, що наймається на сезонну роботу” [4;5; 6]. Ця трансформація цілком логічна та зрозуміла тому, що саме мексиканці найчастіше наймаються на сезонні роботи в США, що зумовлено суспільно-історичними та політико-географічними причинами, близькістю кордонів тощо. Крім того, в іспанській мові, *bracero* є людиною, що постійно займається зазначеною роботою, а в АВ іменник позначає робітника, який працює за контрактом та наймається тимчасово. З іншого боку, в іспанській мові *bracero* це саме чорнороб-землекоп, тобто це його професія, а в АВ це робітник, який може найматися на будь-які сільсько-господарчі або інші промислові роботи, що свідчить про розширення значення.

Певна частина іспанських запозичень проходили процес засвоєння шляхом переносу значення на базі метафори, метонімії та антономазії, як механізмів “асимілятивного переосмислення”. Трансформації, що відбувалися на метонімічній основі спостерігаються у 50 % випадків серед розглянутих нами “асимілятивних переосмислень”.

Яскравим прикладом метонімічних модифікацій можна вважати слово *duende*, яке в іспанській мові має значення “домовий, примара”, (як діалектизм в іспанській мові цей іменник позначає “шарм”). Після запозичення до “нормативного пласту” лексики АВ *duende* набуло значення “надзвичайна сила приваблювання завдяки особистому магнетизму та шарму” [4; 5]. Саме домовий, примара, та інші казкові істоти наділялися надзвичайними здібностями, а людина, яка здатна на магнетизм та може зачаровувати, ніби вбирає в себе якості таких істот, тобто у цьому випадку перенос назви відбувається на основі тих якостей, з якими отожднюється об'єкт найменування.

Лексема *forastero* іспанській мові вводить поняття “іноземець”, а в АВ його було модифіковано на інше, а саме ? “різновид какао” [4; 5]. Припустимо, що загальне уявлення про какао, як продукт, що вирощується на іноземних плантаціях, зумовило таку модифікацію. Какао росте у тропічних лісах Америки та для багатьох людей є екзотичною, іноземною рослиною і продуктом. Продукт експортується до різних країн світу, для мешканців яких залишається екзотичним. Таким чином, на базі такої характеристики, як “екзотичність” відбулося метонімічне перейменування.

Іменник *mojo* (альтерація від іспанського *mojar* “святкувати випивкою”) в АВ має значення “сильнодіючий наркотик, особливо морфій” [7]. На нашу думку, це пов'язано з уявленням про схожість дії алкоголю та наркотиків. Тільки у варіанті-реципієнті ми спостерігаємо, таким чином, певну диференціацію цієї дії (результат дії наркотику сильніше, як правило, ніж результат дії алкоголю). Іспанський прикметник *dulce* “солодкий” набув значення “ласощі” в АВ та перетворився на іменник [4,5]. У цьому випадку також зрозуміло, що в АВ вистачає синонімів для позначення цього поняття, тому означену одиницю було переосмислено на основі ознаки смакової якості.

Метафора як основа семантичних трансформацій запозичень, зустрічається, згідно нашому дослідженню, у 30% всіх лексико-семантичних змін. Наприклад, іменник *enramada*, що в іспанській мові позначає “дах, зроблений з гілок”, в АВ набув значення “укриття з покриттям для танців та розваг” [4; 5]. Оскільки поняття “дах, зроблений з гілок” вже знайшло своє відбиття у відповідних номінаціях в АВ, слово *enramada* було переосмислено на основі головної ознаки, елементу “дах”. Зрозуміло, що “укриття з покриттям” передбачає “дах” або пристосування, схоже на дах.

Слово *hondo* має значення “глибина” в іспанській мові та набуло значення “глибокий каньйон” в АВ [4; 5], на нашу думку, тому що зазначене поняття вже відбивалося в АВ шляхом використання ряду відповідних іменників, отже, слово *hondo* слугує диференціацією між поняттями “глибокого” та “невеликого каньйону”. Прикметник *pachuco* позначає “слабкий, кволий” в іспанській мові, а в АВ позначає “мексиканський хлопець”, що пов’язано з зовнішніми та фізичними характеристиками мексиканської дитини, зокрема, хлопця, який виглядає слабким та недостатньо розвинутим фізично. У деяких англійських лексикографічних джерелах *pachuco* інтерпретується як бідний хлопець мексиканського походження, що має пристрасть до надмірно помітного одягу та безтурботного життя, розмовляє на жаргоні місцевих банд [4; 5; 8]. На нашу думку, така характеристика підкреслює кумедність становища *pachuco*, та глузування з боку білих американців. Поняття “слабкий, кволий” вже було відбито в АВ за допомогою цілої низки прикметників, тому потреби у додаткових засобах номінації не виникло.

Лексема *montu* в АВ є альтерацією іспанського іменника *monte* “гора”. Ця лексема проте, набула значення “впевненість” в АВ [7]. Ми вважаємо, що поняття “гора” в будь-якій культурі та уявленні людини є символом твердості та впевненості, що не припускає сумнівів, тобто риси, притаманні первинному об’єкту, були перенесені на запозичення за ознакою схожості. Іспанський іменник *bola* “м’яч” на основі схожості зовнішніх ознак був переосмислений та набув в англійській мові значення “пристосування для спіймання худоби” [5; 7]. Назване пристосування складається з довгого канату та двох або більше шарів з кожного боку. До того ж, додаткового іменника для відбиття поняття “м’яч” АВ не потребував. У багатьох з розглянутих нами випадків переносу значення мова може йти про комбінацію метафоричних та метонімічних механізмів переосмислень, зустрічаються і випадки поєднання метонімії з мейозисом, метонімії з антономазією. Наприклад, слово *filibuster* (альтерація від іспанського *filibustero*, що позначає “пірат”), в АВ набуло значення “тактика зволікань з метою відтягнення прийняття закону” [4; 5]. Ми вважаємо, що така трансформація пов’язана з тактикою зволікань на морі, яку використовували пірати під час нападів на кораблі. У даному випадку має місце метонімічне перейменування та метафоричне перенесення значення, тобто функції, які виконує первинний об’єкт використані для опису або позначення іншого поняття.

У випадку з іспанським словом *macana* “завтра”, значення якого в АВ перетворилось на “невизначене майбутнє”, має місце комбінація метонімічного переосмислення та протилежного гіперболи прийому, мейозису. З одного боку, спостерігається перейменування, з іншого боку, передбачене зменшення основної якості явища, його чіткої визначеності. Лексична одиниця *Dago* в іспанській мові є власним іменем, проте, в АВ воно перетворилось на загальний іменник у значенні “прізвисько іспанця” [5; 9]. Подібна модифікація відбулася на основі метонімії та антономазії. З одного боку, спостерігається зв’язок об’єкту номінації з об’єктом, з якого переноситься назва, тобто, якщо ім’я іспанське, то логічно, що воно слугує прізвиськом іспанця. З іншого боку, має місце використання імені власного у якості загального іменника, тому перенос здійснено на метонімічній та метафоричній основі (ми розглядаємо антономазію як різновид метафоричного переносу).

Отже, процес інтеграції іспанських запозичень в АВ супроводжувався 1) конкретизацією та генералізацією значення; 2) переносом значення.

У порівнянні з розширенням значення, його звуження спостерігається значно рідше, але у деяких випадках має місце комбінація звуження та розширення значення.

Перенос значення здебільшого представлено 1) метонімічним та 2) метафоричним переосмисленням. В багатьох випадках спостерігається комбінація двох прийомів. Переосмислення та перенос значення іспанських запозичень у АВ, як правило, зумовлені наявністю відповідного поняття у АВ, а, отже, і відповідних номінацій. Іспанські запозичення мають тенденцію до детеріорації коннотативного значення, що спричинено соціально-історичними чинниками.

Щодо подальших досліджень у даному напрямку, то пріоритетним, на нашу думку, міг би стати більш масштабний підхід до проблем асиміляції іспанських запозичень у АВ, зокрема, дослідження у галузі коннотативних змін модифікованих одиниць. Перспективним, на наш погляд, є і детальніше дослідження інших модифікацій, що відбуваються на лексико-семантичному рівні із запозиченнями з іспанської мови, а також вивчення специфічних рис виникнення полісемії запозичень та виявлення словотворчої активності запозичених слів, закономірностей щодо модифікацій на інших мовних рівнях.

SUMMARY

On the issue of semantic assimilation of Spanish borrowings in American English. Yunatska A.B. In the process of assimilation in American English a sufficient part of Spanish borrowings has changed their semantics. This process was stipulated by linguistic factors as well as by extralinguistic ones, by socio-historical reasons in particular. Modifications were based on “reunderstanding”, metaphoric and metonymical changes.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ёіџетаіаеу Ѡ.І. Ёаіеіе-аіеіа еіаіеііу а аіаеіеііу уііеа ЊѠА: Аеі... еаіа. џеіе.іаџе: 10.02.04. – Ё., 1984. –296 ђ.

2. Êðeoááðá Ð.Β. Άεάάðááíoey è éíááðááíoey ðáαεíáεuíúò áαðεáíoíá níáðáíáííáí áíαεεéñéáí γçúεá. – Ê.: Êεááñέέé áíñóααðñóááííúé εεíááεñóε+áñέέé óíεááðñεóáó, 2000. – 282 ñ.
 3. Νάεεðéí Á.Í. Çαεíñóáíááíoey á áíαεεéñéíí γçúεá. – Ê.: «Άεúá øéíεá», 1964, - 152ñ.
 4. Êεαεáí Ê.Í. Áíεúοίε εñíáíñéí-ðóññέέé ñεíááðu. Êçá. 2-á, ñóáðáíoεííá, Í.: «Υñíáíúíε», 1997. – 860 ñ.
 5. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged / P.B.Gove (ed.) – Springfield: Merriam-Webster Inc, Publishers, 1981. – 2662 p.
 6. Urdang L. Dictionary of Difficult Words. – M: Άá=á, Íáðñáé, 1996. – 320 ð.
- The Oxford Dictionary of Modern Slang / compiled by J.Ayto, J.Simpson.